

Project: Dit ben ik

Theater

Identiteit, Groep 3-4

Je mimiek en je hele lijf gebruiken om emoties en betekenis uit te drukken. Daaraan werken de leerlingen in het project 'Dit ben ik'. Ze bekijken voorbeelden en doen verschillende spel oefeningen waarbij uitbeelden en lichaamsexpressie centraal staan. De tweede opdracht gaat over dromen en fantasie. Ze beelden een verhaal over de droom van een marionet uit en verzinnen zelf een droomscène. In de laatste opdracht komen voorwerpen tot leven. Een eigen lievelingsvoorwerp vormt de aanleiding voor een poppenspel en het zelf transformeren in je voorwerp, met een eigen lichaamstaal en emoties. Een potpourri van scènes, een theatraal rariteitenkabinet en een klassententoonstelling zijn mogelijke vormen voor de afsluiting van het project.

1. Informatie voor de leerkracht

Welkom!

Je gaat in de klas werken met het lesmateriaal van Cultuuronderwijs op zijn Haags. Voor je aan de slag gaat leggen we je uit hoe je dit project tot een succes kunt maken.

Samen ontdekken

Onze cultuurlessen zijn gebaseerd op de didactiek van procesmatig werken, de leerlingen doorlopen hierbij een creatief proces. Zij worden zich bewuster van zichzelf, hun omgeving en ontdekken op een speelse manier hun creatieve vermogen. Met als kern dat je als leerkracht samen met de leerlingen beleeft, beschouwt, verbeeldt, bedenkt en maakt.

Houdingsdoelen

Bij de introductie, oriëntatie en opdrachten worden kennisdoelen en vaardigheidsdoelen benoemd. Onderstaande houdingsdoelen gelden in het algemeen:

- De leerling toont zich nieuwsgierig en proactief.
- De leerling kan positief-kritisch reflecteren op eigen werk en op dat van anderen.

Tips en aanbevelingen

- We raden je aan meer te lezen over de [opzet van COH](#) en het [DNA van COH](#).
- Bekijk vooral ook de instructiefilmpjes over [creatief proces](#) en [filosofisch gesprek](#).
- Overleg en deel je plannen met de icc'er of je cultuurcoach.
- Wij adviseren je het hele project van tevoren door te lezen om je goed voor te bereiden en de mogelijkheden te ontdekken die het project biedt.
- Je kunt het lesmateriaal ook downloaden en printen. Gebruik het smartboard voor het beeldmateriaal.
- Als richtlijn adviseren wij voor het doorlopen van het creatief proces in het hele project, zes tot acht lesmomenten in te plannen. Alle projecten hebben een introductie, oriëntatie en drie opdrachten. Je kunt ervoor kiezen het lesmateriaal aan te passen naar eigen wensen.
- Iedere opdracht heeft dezelfde opbouw: onderzoeken, uitvoeren en presenteren. De reflectievragen kunnen tijdens en na iedere fase van het creatief proces met de individuele leerling of de hele groep besproken worden.
- Nodig eens een [Kunstenaar in de klas](#) uit. Die kan levendig en beeldend over het beroep vertellen dat past bij dit project. Het gerelateerde aanbod bij dit project vind je op onze site.
- Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is ook van grote meerwaarde. Zie [VONK](#) voor het actuele aanbod.
- Bedenk ook van tevoren bij welke onderdelen je ouders kunt of wilt inschakelen. Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is.
- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.

Project specifieke informatie

Over dit project

In dit project werken de leerlingen met emoties, mimiek en fysieke transformatie. Ze onderzoeken hoe ze hun hele lijf kunnen gebruiken tijdens het spelen. Ook de zogenaamde basishouding komt aan bod. Met gebruik van stem, gezichtsuitdrukking en lichaam worden verschillende emoties verbeeld en maken de leerlingen korte scènes.

Doelen

Er worden twee hoofddoelen geformuleerd die specifiek zijn voor het hele project. De doelen zijn op het gebied van kennis en vaardigheden. Aan het eind van het project worden deze doelen met behulp van de succescriteria geëvalueerd op het gebied van zelfregulering: de leerling kijkt terug en blikkt vooruit.

Reflecteren

De reflectievragen bij de verschillende fases van het creatief proces kunnen tijdens en na iedere fase met de individuele leerling of de hele groep besproken worden. Zie ook de hand-out: [Rollen van de leerkracht](#).

Taalonderwijs

Wil je woorden uit dit project koppelen aan taalonderwijs? [Raadpleeg dan de begrippenlijst](#).

Benodigdheden

Bij elke opdracht staat een opsomming van benodigdheden weergegeven.

2. Introductie

Hoofddoel kennis	De leerling legt uit dat je met je hele lijf emoties en betekenis uit kunt drukken.
Hoofddoel vaardigheid	De leerling verbeeldt verschillende emoties, met gebruik van stem, gezichtsuitdrukking en lichaam, in korte scènes.

Benodigdheden

- spiegel in cadeauverpakking
- spiegeltje voor iedere leerling
- kartonnen A5-kaartjes
- teken- en schildermateriaal
- boeken over emoties

Aan de slag in de klas

Het project kan op verschillende manieren worden geïntroduceerd. Maak een keuze uit onderstaande mogelijkheden.

Spiegeltje, spiegeltje aan de wand, wat is er aan de hand?

Er wordt een cadeautje bezorgd in de klas. Je pakt het uit, het is een spiegel. Het is geen gewone spiegel, maar een toverspiegel. Je kijkt in de spiegel en wordt boos, je kijkt weer in de spiegel en wordt blij, etc. Nu mogen de leerlingen in de spiegel kijken. Bespreek welke emoties ze allemaal kennen. Tijdens het project kan de spiegel in de klas blijven staan en kunnen de leerlingen hun eigen gezicht en mimiek in diverse opdrachten onderzoeken. Tip: Bekijk eventueel vooraf zelf [het Toolbox filmpje](#) met een voorbeeld van een leerkracht die het thema inleven en uitbeelden van emoties, met de spiegel introduceert.

Mijn portret

Introduceer deze opdracht met een van onderstaande YouTube-filmpjes.

- [Afbeeldingen van gezichten die verschillende emoties tonen](#)
- [Kinderen die laten zien welke emoties ze kennen](#)

Doorloop vervolgens onderstaande stappen:

1. Bespreek met de leerlingen de emoties die zij kennen en de vier basisemoties blij, bedroefd, boos en bang.
2. Elke leerling tekent op een vel A5-papier een zelfportret met behulp van een spiegeltje.
3. De leerling ontvangt vier lege kaartjes en werkt nu zonder spiegel. Op drie kaartjes tekent hij achtereenvolgens de emoties blij, bedroefd en boos. Bij het vierde kaartje bedenkt de leerling hoe hij zichzelf wil tekenen. Hij mag ook woorden gebruiken bij de tekening.
4. In de week daarna kiest de leerling elke dag een emotiekaartje dat het beste past bij zijn gevoel van dat moment en legt hij het kaartje op zijn tafeltje.
5. Op een aantal momenten in de week vertellen de leerlingen over hun keuze: dit ben ik.

Emotioneel bezoek (optioneel)

Nodig een [acteur uit in de klas](#). Laat hem onverwacht in een bepaalde emotie het lokaal binnenkomen. Oefen vervolgens samen met de acteur diverse emoties in een workshop.

3. Oriëntatie

Benodigdheden

- diverse oude en nieuwe klassenfoto's

Aan de slag in de klas

Het filosofisch gesprek

Voer naar aanleiding van de introductie een filosofisch gesprek. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen: Hoe zou het zijn als iedereen precies hetzelfde zou zijn?

- Kun je zien of iemand boos/blij/bang/verdrietig is?
- Kun je twee soorten gevoel tegelijk hebben?
- Kun je boos zijn en tegelijk een blij verhaal vertellen?

Oriëntatieopdracht

Maak een keuze uit onderstaande opdrachten.

Ik en de klassenfoto

Bekijk en bespreek de eigen klassenfoto. Welke emoties zien de leerlingen bij zichzelf en bij de anderen? Bekijk ook een paar klassenfoto's via Google Afbeeldingen, bijvoorbeeld uit de jaren 1920, 1950 en 2000. Welke verschillen zien de leerlingen?

Mimiek

Laat leerlingen in tweetallen experimenteren met gezichtsuitdrukkingen en lichaamstaal. De ene leerling verbeeldt verschillende emoties of gevoelstoestanden (angst, afschuw, verwondering, blij, boos, pijn, schaamte, verbazing, verdriet, verliefd, verveling, zenuwachtig), de andere leerling beschrijft de betreffende emotie.

Gekke bekken trekken

Maak een halve kring of vorm tweetallen. Een leerling trekt gekke bekken, de groep of de andere leerling moet proberen niet te lachen.

Naam uitspreken

De leerling spreekt zijn naam uit met verschillende emoties, zoals verlegen, boos, blij, verdrietig en zenuwachtig. Vervolg: laat de leerlingen een beweging verzinnen bij hun naam.

Klassenfoto met gevoel

Kies met de leerlingen een emotie en maak een tableau vivant met passende mimiek en houding. Maak een nieuwe klassenfoto. Tip: Bekijk eventueel vooraf zelf het [Toolbox filmpje](#) met een voorbeeld van een les over Tableau Vivant.

Succescriterium	Bespreek met de leerlingen de opdracht(en): welke onderwerpen gaan zij onderzoeken de komende les of tijd? Formuleer vanuit het filosofisch gesprek en/of de oriëntatie-opdracht, samen met de leerlingen, een succescriterium waaraan zij werken. Een voorbeeld van een succescriterium bij dit project kan zijn: De leerling zet emoties om in fantasie, lichaam en mimiek om een eigen verhaal vorm te geven.
-----------------	--

4. Opdracht: Mijn lijf vertelt

In deze eerste opdracht zijn de verschillende emoties het uitgangspunt van diverse spelvormen. De leerlingen kijken naar bijpassend beeldmateriaal. Na het onderzoek gaan ze emoties uitspelen in verschillende spelvormen met de nadruk op bewegen. Gebruik eventueel passende muziek om het spel te ondersteunen.

Subdoel kennis	De leerling vertelt wat een basishouding is.
Subdoel vaardigheid	De leerling koppelt emoties aan bewegingen.

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

Maak een keuze uit onderstaande onderzoeksopdrachten.

Mime

Bekijk en bespreek:

- de trailer van de voorstelling [Stoere Broer](#)
- een filmpje met [mime voor kinderen](#)
- een filmpje van [Charlie Chaplin](#) met zijn uitgedraaide voeten

Basishouding

Leerlingen leren de basishouding (neutraal staan). Wijs hen op het volgende: voeten recht vooruit, ruimte van één voet ertussen, knieën niet op slot, armen langs het lijf, buik in, rug recht, nek uitgestrekt alsof er een touwtje aan je kruin vastzit en rustig ademen vanuit je buik.

Lopen vanuit verschillende lichaamsdelen

Zorg voor voldoende ruimte. Laat de leerlingen rustig door de ruimte lopen. Wanneer je "bevries" zegt, staan de leerlingen stokstijf stil. Geef de leerlingen de opdracht om een bepaald lichaamsdeel te volgen terwijl ze rustig door de ruimte lopen, zoals je neus achterna lopen, vanuit je kruintje, buik, billen, knieën, voeten lopen. Hoe voelt dat? Wat gebeurt er met de rest van je lichaam? De leerlingen mogen zelf ook ideeën aandragen.

Na het weekend

De leerling vertelt zonder te praten wat hij gedaan heeft in het weekend. Hij doet dit door te bewegen en uit te beelden. Laat de andere leerlingen navertellen wat ze gezien of begrepen hebben.

Naam schrijven

De leerling schrijft met behulp van zijn neus, vingers, voeten en billen zijn naam in de lucht.

Mag ik de boter?

Maak een kring en stel met een bepaalde emotie (bijvoorbeeld boos, blij of verdrietig) de vraag: "Mag ik de boter?". Besteed aandacht aan gezichtsuitdrukking, lichaamshouding en stemgebruik. Laat de leerling de emotie raden. Geef de vraag met de emotie door aan de volgende leerling. De leerling geeft vervolgens de vraag weer door met een nieuwe emotie. Variatie: gebruik in plaats van "Mag ik de boter?" een andere zin.

Uitvoeren

Maak een keuze uit onderstaande onderzoeksopdrachten.

Echoput

Maak een kring en vorm met elkaar een echoput. Je zegt iets en de leerlingen vormen de echo. De leerlingen doen ook de bewegingen na. Let op: gebruik korte zinnen of emotiegeluiden. Bijvoorbeeld:

- Zuchten of lachen
- "En nu ga jij heel goed luisteren."
- "Ik, ik, ik, ik durf niet."
- "Hihihi, ik ben een beetje verliefd."
- "Heb je dat gehoord?"
- "Yes! Ik heb gewonnen!!!"
- "Ik moet altijd schoonmaken, pffff."
- "Welkom dames en heren."
- "Oh, die kleren doe ik echt niet aan."
- "Nee, ik durf daar niet in"

Mevrouwtje Wiebelknie

Vorm tweetallen. De leerlingen kiezen ieder een eigen afwijkende beweging uit, zoals een wiebelknie, een klutsarm of een schudhoofd. Laat ze de bewegingen demonstreren aan de klas. Laat ze ook een naam verzinnen voor hun nieuwe rol. Ze krijgen een minuut de tijd om een klein gesprekje voor te bereiden. Bijvoorbeeld: "Hallo, ik ben mevrouwtje Wiebelknie. Hoe is het met u?". Ze moeten proberen om de gekozen beweging vast te houden terwijl ze een gesprekje improviseren. Ze laten het zien aan elkaar. Lukt het de leerlingen om de beweging vast te houden? Gebruik eventueel de zinnen uit de oefening van de echoput.

Oh oh emoties

Laat kleine groepjes leerlingen een korte scène verzinnen en spelen waarin één van de basisemoties (blij, bedroefd, bang of boos) centraal staat. Houd rekening met onderstaande aandachtspunten:

- Geef de leerlingen een emotie en een situatie of laat hen zelf een emotie kiezen en situatie bedenken.
- Verwerk de uitkomsten uit het onderzoek in de scène.

Presenteren

De leerlingen spelen de scènes voor de klas. Bedenk eventueel een aantal overgangen tussen de scènes, bijvoorbeeld door het inzetten van muziek of een presentator.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Bij welke beweging kon je goed zien dat de ander blij was?
Reflectie proces	Begrepen jouw klasgenoten goed wat jij uitbeelde?

5. Opdracht: Mijn droomscène

In de tweede opdracht onderzoeken de leerlingen hun dromen en vertalen ze tekeningen die ze van hun dromen hebben gemaakt in korte toneelscènes. De onderzoeksresultaten van de diverse opdrachten kunnen worden meegenomen naar de eindpresentatie.

Subdoel kennis	De leerling benoemt een aantal theaterbegrippen als emotie, scene, podium, kostuum en decor.
Subdoel vaardigheid	De leerling vertaalt een eigen droom naar een korte toneelscene.

Benodigdheden

- A5- of A4-tekenpapier (niet te dun) voor het dromenboekje
- teken- en schildermaterialen
- dromenvanger

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

Maak een keuze uit onderstaande opdrachten. Mocht je de workshop 'Doen alsof' in een Haagstheater volgen, voer dan ter voorbereiding in ieder geval het klassengesprek of het maken van een dromenboekje uit.

Dromenvanger

Neem een [dromenvanger](#) mee of maak er zelf één en hang deze op in de klas. Vertel over de dromenvanger.

Geleidspel: Vliegen naar de maan

Doorloop de volgende stappen:

1. Lees het verhaal 'Vliegen naar de maan' voor ([zie bijlage](#)).
2. De marionet heeft een droom waarin hij vliegt. De leerlingen spelen het verhaal mee in de vorm van een geleide fantasie en verplaatsen zich in de marionet. Geleide fantasie: terwijl het verhaal over de marionet wordt verteld, beelden de leerlingen uit. Zie de Toolbox theater over [geleidspel met het boek over de speeltuin](#).
3. Laat ter inspiratie wat plaatjes zien van marionetten, of een stukje van het filmpje '[Dolly's Lament - marionette performance](#)'.

Klassengesprek over dromen

Voer een klassengesprek over dromen aan de hand van (een aantal van) onderstaande vragen:

- Waar gaan je dromen over?
- Dromen mensen weleens hetzelfde?
- Ben je weleens bang, blij, boos of verdrietig in een droom?

Dromenboekje

Vouw twee vellen A4-papier tot een boekje. Laat de leerlingen een week lang iets uit hun droom van die nacht tekenen en/of opschrijven. Leerlingen die zich geen dromen herinneren maken een tekening en/of schrijven op waarover ze graag zouden willen dromen. Bespreek de tekeningen/verhaaltjes in de klas en besteed aandacht aan wat de sfeer van de tekening zegt over de droom.

Uitvoeren

Maak een keuze uit onderstaande mogelijkheden.

- Zoek naar ingrediënten uit de droomtekeningen voor een aantal scènes die samen een geheel kunnen vormen.
- Verdeel de leerlingen in groepjes en geef ieder groepje een emotie die ze gebruiken voor het maken van een scène.
- Speel het verhaal van de marionet.

Oefen de scènes totdat ze goed genoeg zijn om te presenteren.

Presenteren

Maak samen met de leerlingen een keuze uit de opdrachten die bij 'Uitvoeren' zijn gedaan en laat de leerlingen bedenken aan wie ze graag hun spel willen presenteren (bijvoorbeeld aan ouders, of aan een andere klas). Maak bij de presentatie eventueel gebruik van aankleding bij de scènes, zoals decor, kostuums en muziekjes.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Waaraan zie je dat het jouw droom is?
Reflectie proces	Wat heb je gedaan om jouw droom om te zetten naar toneel?

6. Opdracht: Ik en mijn ding

In de laatste opdracht nemen leerlingen hun lievelingsvoorwerp mee naar school en maken ze een scène van het verhaal over hun lievelingsvoorwerp. Een potpourri van scènes, het maken van een theatraal rariteitenkabinet en een klassententoonstelling zijn de mogelijke vormen voor de afsluiting van het project.

Subdoel kennis	De leerling verwoordt de beginselen van improviseren.
Subdoel vaardigheid	De leerling presenteert een scene van een verhaal met een eigen voorwerp, gebruikmakend van stem, emotie en beweging.

Benodigdheden

- postervellen (samenvatten van onderzoek)
- prints van gemaakte foto's

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren en presenteren. Aan het eind van deze opdracht staan evaluatievragen die betrekking hebben op het hele project.

Onderzoeken

Maak in onderstaande opdracht ook gebruik van de (leer)opbrengsten van de eerste twee opdrachten. Doorloop de volgende stappen:

1. De leerling neemt, ruim van tevoren van thuis, een lievelingsvoorwerp mee en vertelt hierover in de klas. Help een kort en krachtig verhaal te vertellen met behulp van onderstaande vragen:
 - Waarom is dit voorwerp belangrijk voor je?
 - Hoe kom je eraan?
 - Hoe lang heb je het al?
 - Moet je er voorzichtig mee omgaan, zou je verdrietig zijn als het weg is?
2. Bekijk en bespreek het filmpje [‘Paperclipverzameling’](#) van Bert en Ernie.
3. Je pakt zelf een voorwerp en brengt het tot leven, zoals je broodtrommeltje. Je vertelt aan de leerlingen hoe je broodtrommeltje heet en laat het broodtrommeltje iets over zichzelf vertellen met een eigen stemmetje. Bijvoorbeeld: “Ik hou van een gevulde buik, maar de juf is zo lief dat ze me ook mag leegeten vanmiddag”.
4. Laat de leerlingen bij hun voorwerp een eigen stem en naam bedenken.

Uitvoeren

Doorloop de volgende stappen:

1. Je pakt twee potloden en vertelt dat deze potloden Zipje en Zopje zijn. Beluister en bespreek vervolgens het [hoorspel van Bert en Ernie](#). (Zie [Wikipedia](#) voor meer informatie over de verhalen van Zipje en Zopje.)
2. Laat de leerlingen in tweetallen een gesprekje verzinnen tussen hun eigen lievelingsvoorwerpen met de bedachte stemmetjes (als een poppenspel).
3. Vraag welke leerlingen het gesprekje aan de groep willen laten zien.
4. Geef de leerlingen de opdracht om zelf hun eigen voorwerp te worden en te spelen (personifiëren). Laat hen daarbij bedenken: hoe beweegt mijn voorwerp, welke stem heeft het en hoe voelt het zich? Bijvoorbeeld: “Ik ben houtje en ik ben heel stijf en houd niet van grapjes. Als ik boos ben kras ik lekker een papier vol.”
5. Laat de gespeelde voorwerpen een gesprekje met elkaar aangaan en vraag welk koppel dit wil presenteren voor de groep. Let op gezichtsuitdrukking, emoties, lichaamshouding en stemgebruik.

Presenteren

De leerlingen kunnen verschillende opdrachten als basis nemen voor hun presentatie. Hieronder een aantal mogelijkheden.

- Maak een keuze uit begeleid spel en gebruik daarbij het verhaal ‘Vliegen naar de maan’ over de marionet en/of ‘Zip en Zopje’.
- Haal de scènes over de dromen terug en werk deze verder uit.
- Presenteer de scènes rond de voorwerpen achter elkaar.
- Richt een theatraal rariteitenkabinet in met behulp van foto’s van familieleden, van de kinderen zelf, hun dromen en lievelingsvoorwerpen.
- Maak een klassententoonstelling met de voorwerpen en laat de leerlingen er iets over vertellen en/of stel één voorwerp centraal.

Oefen de scènes en let hierbij op lichaamshouding, emoties en stemgebruik. Tip: maak overgangen tussen de verschillende scènes, bijvoorbeeld door een verteller (een conservator van het museum of eigenaar van de rommelwinkel) de scènes aan elkaar te laten praten.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Welke houding paste het beste bij jouw voorwerp?
---------------------	--

Evalueren

Bespreek met de leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen.

- Wat ben je te weten gekomen over jezelf?
- Ben je iets nieuws te weten gekomen over je medeleerlingen?
- Welke gesprekjes kun je je heel goed herinneren? Hoe was het om die te spelen?
- Wat is het verschil tussen voor de klas vertellen (bijvoorbeeld je droom) en voor publiek (bijvoorbeeld je ouders).
- Hoe lukt het je om zonder te praten en zonder veel te bewegen een verhaal te vertellen?
- Hoe lukt het je om een emotie te laten zien als je speelt?
- Wat vind je leuker om te doen: het bedenken van de scène of het spelen?
- Als je een beetje zenuwachtig bent, is spelen dan moeilijker of juist niet?

Eindreflectie: zelfregulatie terugkijkend	Hoe was het om eigen scenes te bedenken?
Eindreflectie: zelfregulatie vooruitkijkend	Zou je de volgende keer liever een scene bedenken of een scene spelen?